

Олександр Шрамко

директор Тернопільського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ЩОДО ОБГРУНТУВАННЯ ОЦІНКИ НЕРУХОМОГО МАЙНА ТА ЗЕМЛІ

На сьогодні вітчизняна економіка характеризується досить інтенсивним розвитком ринку, зокрема таких його сегментів як нерухомого майна та землі, із кон'юктурою яких у великій мірі корелює фінансово-господарська діяльність суб'єктів господарювання, добробут населення та функціонування національного господарства як єдиної економічної системи.

Характерною і невід'ємною особливістю даних ринків є забезпечення експертної оцінки землі та майна, що має визначальну роль у розвитку відносин між їх учасниками (громадяни, підприємства, територіальні громади, держава). Це пояснюється неможливістю розвитку останніх без експертної оцінки, потреба в якій виникає в численних випадках:

- здійснення операцій купівлі-продажу, даруванні та ін.;
- приватизація майна, оренда, страхування державного майна, а також майна, що знаходиться у комунальній власності;
- ринкова оцінка землі та нерухомості з метою прийняття управлінських рішень суб'єктом господарювання;
- проведення переоцінки основних засобів, кредит під заставу нерухомості, оподаткування майна згідно із законом;
- внесення землі та нерухомості, як внесок до статутного фонду підприємства;
- для вирішення будь-яких майнових спорів, визначення розміру шкоди.

Згідно Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» оцінка майна представляє собою процес визначення його вартості на дату оцінки у відповідності до процедури, яка встановлюється нормативно-правовими актами і є результатом практичної діяльності суб'єкта оціночної діяльності [4]. Вона передбачає використання відповідної методології при визначенні вартості, яка здійснюється за певним алгоритмом на основі встановлених наукових принципів і бази оцінки (методичні підходи, методи, оціночні процедури) із застосуванням економіко-математичних моделей розрахунків.

З метою визначення вартості нерухомих речей (нерухомого майна, нерухомості) судово-слідчими органами призначаються оціночно-будівельні експертизи, як один із найпоширеніших видів незалежної оцінки нерухомого майна. Найчастіше судову експертизу за цим напрямом призначають під час розслідування та розгляду кримінальних проваджень, господарських і цивільних справ щодо порушень в сфері власності, господарської, службової діяльності та діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Її сутність полягає в дослідженні стану квартир, будинків, споруд, їх частин та інших об'єктів будівництва і призначається з метою визначення їх вартості в існуючому стані.

З іншої сторони проведення вказаних досліджень викликає певні складності, що пов'язано із недосконалістю законодавчої бази щодо оціночної діяльності, що призводить до необ'єктивної оцінки як самого оцінювача майна, так і судового експерта [1, с. 184].

Проведення оціночно-будівельної експертизи передбачає дослідження експертом в межах спеціальних знань згідно чинного законодавства питань, які пов'язані із визначенням:

- ринкової вартості (залишкової, ліквідаційної, спеціальної або інших видів) об'єкта нерухомості (будинки, квартира, споруда та інше нерухоме майно) або його частини;
- розміру шкоди, яка завдана незаконними діями третіх осіб (наприклад, залиття квартири, пожежа тощо);
- ринкової вартості ремонтно-будівельних робіт, проведення яких необхідне для усунення пошкоджень унаслідок залиття, пожежі, неякісних ремонтних робіт, тощо;
- відповідності виконаної оцінки нерухомого майна вимогам нормативно-правових актів з оцінки майна, методології, методам, оціночним процедурам.

При цьому з метою відповідності виконаної оцінки нерухомого майна вимогам нормативно-правових актів експертами застосовуються Національні стандарти: № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» та № 2 «Оцінка нерухомого майна» [2;3].

В контексті сказано слід зауважити, що на сьогодні фахівцями пропонується замість ринкової вартості використання масової оцінки, яка б застосовувалася для різноманітних цілей: оподаткування, оренда тощо. Це в свою чергу потребуватиме значної підготовчої методичної роботи із використанням міжнародного досвіду [1, с. 184].

Проведення експертної оцінки нерухомості, як кропіткої та трудомісткої роботи, пов'язано із врахуванням численних параметрів об'єкта оцінки – його місцерозташування, площі, віддаленості від об'єктів інфраструктури, планування, стану оздоблення, типу об'єкту, капітальності, технічного стану та інше. Це, в свою чергу, потребує розвитку методологічної та інформаційної бази судово-експертної діяльності з метою об'єктивного визначення вартості нерухомості.

Взаємодія експертів та судово-слідчих органів засвідчує ряд проблемних моментів, які виникають під час проведення оціночно-будівельних експертиз і стосуються ряду важливих аспектів, вирішення яких визначає ефективність проведеного експертом дослідження.

По-перше, це повнота і легальність інформаційних джерел. Мається на увазі, що об'єкти, які доводиться оцінювати, збудовані нелегально, без відповідного дозволу згідно законодавства. Окрім цього, вони досить часто не мають аналогів в класифікаторах, що ускладнює роботу експерта із визначення методики проведення експертизи та подовжує її терміни.

По-друге, належне документальне забезпечення об'єкта дослідження (документи на об'єкт) станом на потрібну дату. Як правило, воно стосується наявності: правовстановлювальної документації та матеріалів технічної інвентаризації на ці об'єкти (наприклад, свідоцтва про право власності на об'єкт, дозволу на перепланування об'єктів нерухомості); правовстановлювальної та технічної документації на земельну ділянку, на якій розміщений об'єкт оцінки, станом на дату оцінки (наприклад, державний акт на земельну ділянку); договірної документації (договори підряду та додатки до них, додаткові угоди тощо).

Основним завданням оціночно-земельної експертизи є визначення вартості земельних ділянок. З урахуванням очікуваних трансформаційних змін і формування нової ринкової кон'юнктури в сфері землекористування, потреба у призначенні та проведенні даного виду експертиз суттєво зростає, що вимагатиме й вдосконалення методологічної бази оціночної діяльності в нових умовах.

Перелік вирішуваних питань, як правило, стосується визначення різних видів вартості земельної ділянки чи її частини, а саме: ринкової, ліквідаційної, спеціальної, інвестиційної тощо. Для проведення дослідження експерт використовує: правовстановлювальну та технічну документацію із землеустрою на земельну ділянку із зазначенням адреси місцезнаходження ділянки, її кадастрового номера, площі, цільового призначення, плану (схеми), даних щодо зовнішніх меж земельної ділянки, а також даних щодо наявності обмежень та обтяжень на дату оцінки.

У разі наявності на земельній ділянці поліпшень (будівель, споруд тощо) на дослідження необхідно надати правовстановлювальні документи, що підтверджують право власності на нерухоме майно (будівлі, споруди тощо), матеріали технічної інвентаризації, а також іншу документацію та інформацію, необхідну для проведення оцінки. Також важливим документом є відповідна технічна документація з оцінки земель.

Висновки експертів або ж експертні дослідження, які проводяться у відповідності до нормативно-правових вимог та методик проведення оцінювання нерухомого майна та землі є одним із джерел доказів та відіграють важливе значення у захисті майнових прав фізичних і юридичних осіб, держави, які можуть виникнути при вирішенні майнових спорів. Це вимагає від експертів відповідного знання законодавчої, нормативно-правової бази, які регламентують сферу їх процесуальних дій.

Список використаних джерел

1. Косован В.С. Місце і роль оціночно-будівельної діяльності в Україні. Актуальні питання судової експертизи та криміналістики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 95-річчю створення Харків. НДІ суд. експертиз ім. Засл. проф. М.К. Бокаріуса (Харків 10-11 жовт. 2018 р.). Харків, 2018. С. 184–186.

2. Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 № 1440. Дата оновлення: 15.04.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF> (дата звернення 17.10.2019).

3. Про затвердження Національного стандарту № 2 «Оцінка нерухомого майна»: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 № 1442. Дата оновлення: 15.04.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1442-2004-%D0%BF> (дата звернення 17.10.2019).

4. Про оцінку майна та майнових прав та професійну оціночну діяльність: Закон України від 12.07.2001 № 2658-III. Дата оновлення: 16.01.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14> (дата звернення 17.10.2019).

5. Теорія та практика проведення судових експертиз за напрямками інженерних, економічних, товарознавчих видів досліджень та оціночної діяльності: монографія / за ред. проф. Хомутенко В.П., к.ю.н. Костіна О.Ю. Одеса, 2017. 274 с.